

Górnnicze dziedzictwo Miasta Kowary w projektach ze środków zewnętrznych:

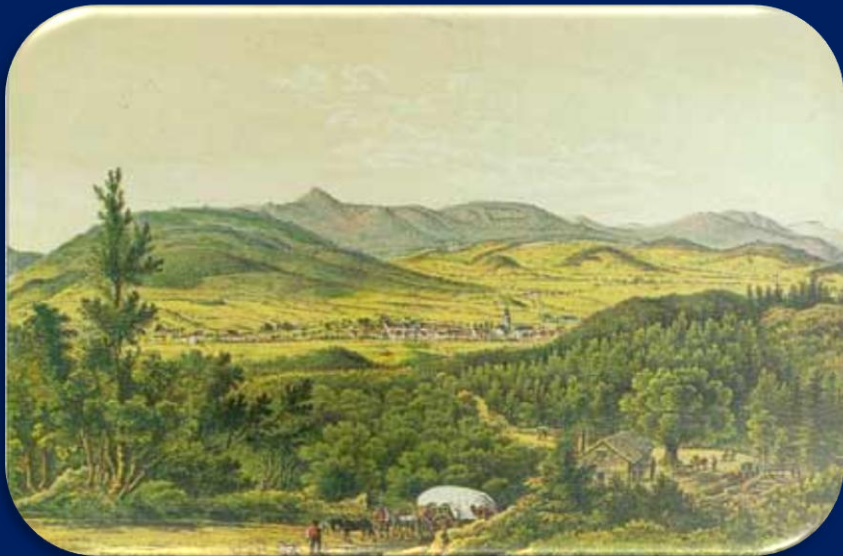

Miasto Kowary od samego początku swojego istnienia związane było z górnictwem i kowalstwem. Według podań, w 1148 roku waloński gwarek Laurentius Angelus dokonał na zboczu góry Rudnik odkrycia rudy żelaza. Wkrótce w dolinie rzeki Jedlicy zaroilo się od dymarek i kuźni. 4 września 1513 roku król Czech i Węgier Władysław Jagiellończyk nadał Kowarom prawa miejskie. W XVI wieku miasto było obok Świdnicy i Wrocławia najważniejszym centrum przemysłu żelaznego na Dolnym Śląsku.

Intensywny rozwój Kowar przerwała wojna trzydziestoletnia. Skutecznie zahamowała rozbudowę miasta, wyniszczyła ludność. Po upadku przemysłu górniczego i metalurgicznego w Kowarach rozwinęło się tkactwo. Przez następne 200 lat miasto utrzymywało się dzięki włókiennictwu. Wiek XX znów w Kowarach należał do górnictwa. Najpierw po pierwszej wojnie światowej krótko kontynuowano wydobywanie rud żelaza, a następnie na przełomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych, w największej tajemnicy wydobywano rudy uranu. Skutkiem tego przez następnych kilkadziesiąt lat marnowano turystyczny potencjał miasta. Po drugiej wojnie światowej miasto rozwijało się głównie w oparciu o działalność kopalni uranu i Zakładów R-1 oraz zakładów włókienniczych produkujących płótna lniane i słynne od wielu dziesiątków lat kowarskie dywany.

Obecnie miasto Kowary, którego wielkim atutem jest niezwykle atrakcyjne położenie, stara się budować wizerunek miasta ukierunkowanego na ambitnych turystów, którzy doceniają historyczny i górniczy dorobek miasta. Na przestrzeni lat powstało w Kowarach wiele atrakcji turystycznych upamiętniających czasy górniczej prosperity.

Dziś miasto Kowary może być wzorem dla innych miejscowości po polskiej i czeskiej stronie Karkonoszy. Kowary (zarówno podmioty prywatne jak i samorząd) wykonały ogrom pracy w kierunku przekształcenia dziedzictwa górniczego i historii Kowar w ciekawy produkt turystyczny!

Do najważniejszych pamiątek górniczych w Kowarach zaliczyć należy:

Kopalnię "Podgórze" (1) oraz **Sztolnie Kowary w Kopalni "Liczyrzepa" (2)** – jedyne w polskich Karkonoszach podziemne trasy turystyczne związane z górnictwem! W obu tych podziemnych trasach turystycznych zgromadzono eksponaty z podziemnego świata legend, tajemnic i historii prawdziwej, związanej przez blisko 700 lat z poszukiwaniami kruszców, minerałów oraz wydobywaniem rudy żelaza i uranowych rud w Kowarach.

Kowarska Starówka (3) obejmująca obszar ścisłego centrum miasta. Składa się z ciągów zabytkowych kamienic, które powstały pod wpływem typowego budownictwa propagowanego na Śląsku na przełomie XVIII i XIX wieku. Najciekawsze i najbardziej stylowe budynki stoją przy ulicy 1 Maja. Choć kilka z nich wciąż zachowało barokowy układ i rokokową fasadę, to większość z nich zbudowano w stylu klasycystycznym. Już od ponad dwustu lat cieszą oczy swoją zrównoważoną kompozycją i harmonijnymi proporcjami. Najciekawsze fragmenty Kowarskiej Starówki zostały wyłączone z ruchu kołowego i stanowią dziś urokliwy deptak miejski, po którym w słoneczny dzień przechadzają się zarówno mieszkańcy Kowar, jak i odpoczywający tu turyści. Koniecznie trzeba odwiedzić to miejsce w samo południe, gdy Starówkę wypełniają dźwięki hejnału, płynące z kowarskiego Ratusza. Uważny słuchacz odnajdzie wśród nich stukot kowalskiego młota symbolizującego pięć wieków historii i tradycji górniczej Kowar.

Kowarski Ratusz i Sala Rajców w Ratuszu (4) - w holu Ratusza podziwiać można interesującą polichromię wraz z herbem Kowar z czasów gdy Kowary dzięki Fryderykowi Wielkiemu stały się wolnym miastem królewskim. Najciekawsze pomieszczenie znajduje się jednak na pierwszym piętrze - to Sala Rajców. Ma ona nietypowy owalny kształt, a na jej suficie przedstawiono alegoryczne wizje tego, z czego od wieków Kowary słynęły – górnictwa, kowalstwa, tkactwa i turystyki.

W sąsiedztwie kowarskiego Ratusza, w budynku **Centrum Integracji i Tradycji Miasta (5)** podziwiać można interesującą wystawę opisującą dzieje Kowar. Znajdują się tam się dwie Sale Tradycji, w których zobaczyć można eksponaty związane z historią miasta od czasów najdawniejszych, po czasy współczesne, jest tam również kącik poświęcony górnictwu.

W samym sercu miasta, przy ulicy Górniczej 1 znajduje się **Dom Tradycji Miasta Kowary (6)**, który jest obecnie siedzibą Stowarzyszenia Miłośników Kowar. Odrestaurowano tu niedawno ze środków unijnych kamieniczkę, na elewacji Domu Tradycji wykonano malowidła nieistniejących już w Kowarach zawodów tj. górnika, kowala, tkaczki i piwowara. We wnętrzu budynku obejrzyć można pokaźny zbiór pocztówek związanych z dziejami miasta oraz okolicznościowe wystawy prac lokalnych artystów. Zainteresowani przeszłością Kowar odnajdą tam również "kącik górniczy", który ukazuje wiele faktów i mitów związanych z historią wydobywania w Kowarach rudy żelaza i uranu.

Również w centrum miasta, przy ul. Jagiellończyka w Kowarach udostępniono w 2015 roku ścieżkę dydaktyczną pn. **"Skansen Górnictwa Kowarskiego"** (7). Miejsce to ma popularyzować kowarskie tradycje górnicze. Przy pieszej ścieżce dydaktycznej znajduje się ekspozycja starych urządzeń kopalnianych takich jak fragment torowiska, wózek i ładowarka górnicza, obudowa podziemnego chodnika oraz makieta wieży kopalnianej. Zobaczyć tam można także elementy geologiczne - fragmenty skał występujących w Karkonoszach. W 2017r. uzupełniono skansen o tablice opisowe i gry edukacyjne dla dzieci związane z górnictwem.

Warto również wspomnieć o monumentalnym budynku **Domu Kultury w Kowarach (8)**, bez trudu odnaleźć można go w samym centrum Osiedla Górniczego. Jego wejścia strzegą dwa kamienne posągi górnika i hutnika. Ten potężny gmach, o gabarytach rzadko spotykanych w mieście wielkości Kowar, zbudowano na początku lat 50-tych XX wieku w stylu socrealistycznym. Jest pamiątką i pozostałością po latach prosperity związanych z wydobywaniem w kowarskich kopalniach rud uranowych. Dziś stanowi siedzibę Miejskiego Ośrodka Kultury oraz Miejskiej Biblioteki Publicznej. W środku, oprócz czytelni i pomieszczeń wystawowych podziwiać można widowiskową aulę, której ściany ozdabiają płaskorzeźby Antoniego Mehla o tematyce oczywiście górniczej.

Kowarskie **Osiedle Górnicze (9)** z pewnością nigdy nie będzie miało takiej sławy jak śląskie Szombierki, czy Nikiszowiec, jest jednak ciekawym założeniem urbanistycznym z intrygującą historią. W latach 1948-1952, dzięki intensywnemu rozwojowi tutejszego górnictwa oraz napływowi nowych pracowników do istniejących i nowopowstających zakładów i kopalń powstaje całkiem nowe osiedle mieszkaniowe na łagodnie znoszącym się stoku Góry Wołowej. Zbudowano je w modnym w tamtym okresie stylu socrealizmu. Jest to pierwsze osiedle w powojennej Polsce „postawione” na tzw. „ziemiach odzyskanych”. Dzięki temu Miasto zyskało kilkadziesiąt nowych budynków, kilkaset mieszkań, a także nową szkołę, hotel robotniczy, stołówkę, przychodnię i Dom Kultury. Powstał dobrze wkomponowany w otaczającą przyrodę miejski kompleks wyróżniający się harmonią i architektonicznym umiarem.

Kolejna pamiątka górnicza to **"Szlak Tradycji Górniczych" (10)** - ścieżka dydaktyczna „Szlak Tradycji Górniczych” została utworzona, by przedstawić odwiedzającym i mieszkańcom wielowiekową bogatą historię kowarskiego górnictwa. Szlak, prowadząc po najciekawszych turystycznie zakątkach miasta, w części poza obrębem terenu zabudowanego, ukazuje atrakcyjne położenie Kowar, a spacer leśnymi drogami na pewno pozytywnie wpływa na kondycję i samopoczucie wędrujących. Długość trasy wynosi niewiele ponad 7 km, a czas potrzebny na jej przejście nie jest dłuższy niż 2 i pół godziny w jedną stronę. Szlak ten prowadzi do dwóch największych podziemnych tras turystycznych w regionie karkonoskim związanych z wydobyciem uranu tj. do Kopalni Podgórze i Sztolni Kowary w Kopalni "Liczyrzepa".

Górnictwo Miasta Kowary w projektach ze środków UE:

Gmina Miejska Kowary na przestrzeni lat realizowała, nadal realizuje i w przyszłości planuje realizację projektów związanych z górnictwem miasta, przekształcając produkty projektu w produkt turystyczny. W ramach niniejszej prezentacji przedstawione zostaną projekty:

1. **Podziemne Karkonosze** – projekt zrealizowany i rozliczony.
2. **Udostępnienie kopalni Bohumír oraz otwarcie skansenu górnictwa Kowary - nowe produkty turystyczne na pograniczu czesko - polskim** – projekt zrealizowany i rozliczony.
3. **Poszukiwania śladów górnictwa i zaginionych zawodów na czesko - polskim pograniczu** – projekt zrealizowany i rozliczony.
4. **Utworzenie miejsca spotkań, integracji i odpoczynku w centrum Kowar** – projekt w trakcie realizacji.
5. **Utworzenie Parku Rekreacji Rodzinnej w Kowarach** – projekt w trakcie realizacji.

1. Podziemne Karkonosze – projekt zrealizowany i rozliczony. Partnerzy projektu: Gmina Kowary, Gmina Karpacz, Czeskie towarzystwo speleologiczne PO Albeřice. Projekt był współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007-2013. Projekt realizowany w latach 2009-2010, wartość projektu dla Gminy Kowary: 46 225,23 Euro.

EVROPSKÁ UNIE / UNIA EUROPEJSKA
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ / EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO
PŘEKRAČUJEME HRANICE / PRZEKRACZAMY GRANICE

Celem projektu było przypomnienie wieloletnich tradycji górniczych trzech miast i uczynienie z nich wyjątkowej atrakcji turystycznej. **W polskiej części projektu Gmina Kowary zorganizowała w siedzibie Stowarzyszenia Miłośników Kowar stałą wystawę prezentującą wspólną karkonoską historię górnictwa. Wystawa miała na celu pokazanie w ciekawy sposób kowarskiej tradycji górniczej. Dodatkowo zorganizowana została konferencja pt. „Historia Górnictwa w Karkonoszach”, której celem było usystematyzowanie wiedzy dotyczącej przeszłości górniczej i kopalnianej Karkonoszy, poznanie nowych faktów oraz zebranie jak największej ilości eksponatów dotyczących tradycji górniczej na naszym terenie. Efektem konferencji jest liczny zbiór eksponatów, który został później umieszczony w Domu Tradycji Miasta. Działania towarzyszące: wydanie materiałów promocyjnych: ulotka, broszura dotycząca tradycji górnictwa w Karkonoszach, opracowanie koncepcji szlaku górniczego po Kowarach, wymiana wystawy z miastami partnerskimi.** Gmina Karpacz przygotowała ścieżkę geologiczną, szlak górniczy oraz wystawę w muzeum poświęconą tradycjom górniczym. Po czeskiej stronie projekt przewidywał powstanie muzeum w Černým Důle oraz otwarcie kamieniołomu Kovarna.

2. Udostępnienie kopalni Bohumír oraz otwarcie skansenu górniczego Kowary - nowe produkty turystyczne na pograniczu czesko – polskim – projekt zrealizowany i rozliczony. Partnerzy projektu: Gmina Miejska Kowary oraz Důl Jan Šverma o.p.s. Projekt był współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007-2013. Projekt realizowany w latach 2012-2015, wartość projektu dla Gminy Kowary: 29 030,00 Euro.

EVROPSKÁ UNIE / UNIA EUROPEJSKA
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ / EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO
PŘEKRAČUJEME HRANICE / PRZEKRACZAMY GRANICE

Celem projektu było wzbogacenie oferty turystycznej regionu Karkonoszy oraz ziemi Broumovskiej poprzez stworzenie nowych możliwości spędzania wolnego czasu i rekreacji w letnich miesiącach. **Po polskiej stronie został wybudowany mini Skansen Górnictwa, na którym zainstalowano elementy wyposażenia kopalni oraz lekkie konstrukcje wzdłuż ścieżek w formie szlaku edukacyjnego. Inne działania: wyposażenie sali audiowizualnej w budynku Centrum Integracji i Tradycji przy UM w Kowarach w krzesła oraz sprzęt RTV, folder promocyjny oraz film promocyjny.** Po czeskiej stronie został udostępniony I etap trasy w złożu rudy kopalni Bohumír w pobliżu Adršpaško-teplickich skał.

3. Poszukiwania śladów górnictwa i zaginionych zawodów na czesko - polskim pograniczu – projekt zrealizowany i rozliczony. Partnerzy projektu: Gmina Miejska Kowary oraz Gmina Malá Úpa. Projekt realizowany był z Programu Interreg V-A Republika Czeska – Polska na lata 2014-2020, współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz ze środków budżetu państwa za pośrednictwem Euroregionu Nysa. Projekt realizowany w latach 2016-2017, wartość projektu dla Gminy Kowary: 13 745,00 Euro.

Gmina Kowary i czeska Gmina Malá Úpa stanęły przed dylematem w jaki alternatywny sposób wykorzystać swoją przeszłość i jak wypromować ciągle zbyt mało znaną historię górnictwa i innych zaginionych zawodów, których turyści i mieszkańcy pogranicza nie znają. Dzięki podjętym w ramach projektu staraniom mogliśmy przekształcić historyczną spuściznę w elementy turystyki opartej na edukacji i poznawaniu tradycji. Projekt został skierowany przede wszystkim do najmłodszych odbiorców i ich opiekunów. Czeski partner projektu skupił się przede wszystkim na publikacji materiałów na temat górniczej spuścizny swojego regionu i tras turystycznych związanych z górnictwem. **Po polskiej stronie Gmina Kowary wyposażyła dydaktyczną ścieżkę pn. “Skansen Górnictwa Kowarskiego” w kolorowe tablice i gry edukacyjne nawiązujące do tego trudnego zawodu oraz wszystkiego co z nim związane. Dzięki temu najmłodszy odbiorcy mogą dowiedzieć się jak wyglądał górnik, jego praca, jakie przedmioty użytku codziennego mogą powstać z wydobytych pod ziemią surowców, czy też jakie zwierzątka mieszkają w opuszczonych górniczych korytarzach. Dzieci i ich rodzice również mogą na Skansenie Górniczym przy ul. Jagiellończyka w Kowarach zrobić sobie zdjęcie przy fotościanie, która przypomina o tym, że Kowary, to dawne “Królewskie Miasto Górnicze”.**

Kolejnym ciekawym i nietuzinkowym działaniem zrealizowanym w ramach ww. projektu było **wykonanie malowideł tzw. alegorii zaginionych zawodów na ścianach Domu Tradycji Miasta Kowary**, dziś siedziby Stowarzyszenia Miłośników Kowar, znajdującego się przy ul. Górniczej 1. Każdy spacerowicz przechadzający się po urokliwej Kowarskiej Starówce z łatwością zauważy przyciągające wzrok malowidła – murale wykonane przez kowarskiego artystę Jakuba Jakubowa. **Przedstawiają one dawnego górnika, kowala, tkaczkę i piwowara przy pracy.**

4. Utworzenie miejsca spotkań, integracji i odpoczynku w centrum Kowar – projekt w trakcie realizacji. Partnerzy projektu: Gmina Miejska Kowary oraz Stowarzyszenie Eurojedyńka w Kowarach. Projekt jest realizowany w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Całkowita wartość projektu zostanie ustalona po zakończeniu realizacji. Wartość projektu: 386 649,72 zł. Termin realizacji: 01.04.2018-30.09.2019.

Projekt „Utworzenie miejsca spotkań, integracji i odpoczynku w centrum Kowar” ma na celu stworzenie atrakcyjnego dla mieszkańców i turystów miejsca rekreacji z przestrzenią do wypoczynku i zabawy, opartego na historii górniczej miasta Kowary.

W ramach projektu przewidziane jest powstanie m in.:

- „górniczej” muzli koncertowej z malowidłem o tematyce górniczej,
- olbrzymiej ławki z rzeźbionym oparciem o tematyce górniczej,
- rzeźby – odlewu górnika,
- tablicy edukacyjnej (gra memory) i tablic poświęconych tradycjom i atrakcjom górnictwa.

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich:
Europa inwestująca w obszary wiejskie

Utworzenie miejsca spotkań, integracji i odpoczynku w centrum Kowar – wizualizacja

5. Utworzenie Parku Rekreacji Rodzinnej w Kowarach – projekt w trakcie realizacji. Partnerzy projektu: Gmina Miejska Kowary oraz Miejski Klub Sportowy „Olimpia” Kowary. Projekt jest realizowany w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Całkowita wartość projektu zostanie ustalona po zakończeniu realizacji. Wartość projektu: 557 020,00 zł. Termin realizacji: 01.04.2018-31.05.2019.

Projekt ma na celu rewitalizację zdegradowanego parku przy dawnym kąpielisku miejskim zlokalizowanym przy ul. Karkonoskiej oraz stworzenie atrakcyjnego dla mieszkańców i turystów miejsca rekreacji z przestrzenią do wypoczynku i zabawy, opartego na historii górniczej miasta Kowary.

- Zorganizowanie placu tematycznego nawiązującego do tradycji górniczych i kowalskich miasta oraz placu edukacyjnego z grami przestrzennymi z zakresu ochrony przyrody i historii miasta.
- Dostosowanie ciągów pieszych do wcześniej wydeptanych ścieżek i istniejącej roślinności. Wzdłuż ciągów pieszych rozmieszczone zostaną latarnie ledowe.
- Wykonanie i montaż małej architektury: ławki (w tym 1 ławka w formie rzeźbiarskiej, nawiązująca do legendy o herbie Kowar), kosze na śmieci, stojak na rower, drewniana altana, stoły piknikowe, tablice informacyjne o atrakcjach historycznych, przyrodniczych i kulturowych miasta, witacze, drewniana brama wejściowa do parku, budki łęgowe.
- Budowa drewnianego pomostu wędkarskiego w kształcie litery T.

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich:
Europa inwestująca w obszary wiejskie

Utworzenie Parku Rekreacji Rodzinnej w Kowarach – wizualizacja

Dziękujemy za uwagę!

Miasto Kowary

ul. 1 Maja 1a

58-530 Kowary

www.kowary.pl

Prezentację przygotowała: Marta Weinke, UM w Kowarach.

Fotografie: Urząd Miejski w Kowarach, zasoby prywatne M i A. Weinke, J. Wiśniewska, educarium.pl, zgoory.pl